

SINIKKA NOPOLA
& TIINA NOPOLA

RiSTO RÄPPÄÄJÄN ALKURÄJÄHDYS

KOLME
ENSIMMÄISTÄ
TARINAA

KUVITUS
AINO HAVUKAINEN
& SAMI TOIVONEN

RiSTO
RÄPPÄÄJÄ
25v.

Jammi

SINIKKA NOPOLA
& TIINA NOPOLA

RISTO RÄPPÄÄJÄN ALKURÄJTÄHDYS

KOLME
ENSIMMÄISTÄ
TARINAA

RISTO
RÄPPÄÄJÄ
25v.

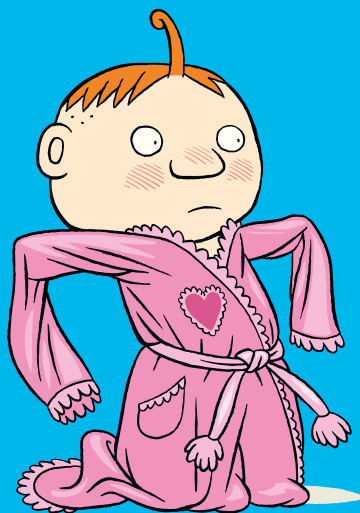

KUVITUS
AINO HAVUKAINEN
& SAMI TOIVONEN

TAMMI

HELSINKI

Sivulla 79 ote laulusta *Kerran viel'*, sanat Olavi Virta.

Teos sisältää 3 aiemmin ilmestynyttä Risto Rämpääjä -lastenromania:

Herki lyö, Risto Rämpääjä, Risto Rämpääjä ja kauhea makkara sekä *Risto Rämpääjä ja Nuudelipää*.

Teksti © Sinikka Nopola (1953–2021) ja Tiina Nopola 1997, 1998 ja 2000.

Kuvitus © Aino Havukainen ja Sami Toivonen 1997, 1998 ja 2000.

Teoskokonaisuus © Tekijät ja Tammi 2022

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Painettu EU:ssa

ISBN 978-952-04-4435-8

SISÄLLYS

ALKUSANAT

s. 5

**HETKI LYÖ,
RISTO RÄPPÄÄJÄ**

s. 9

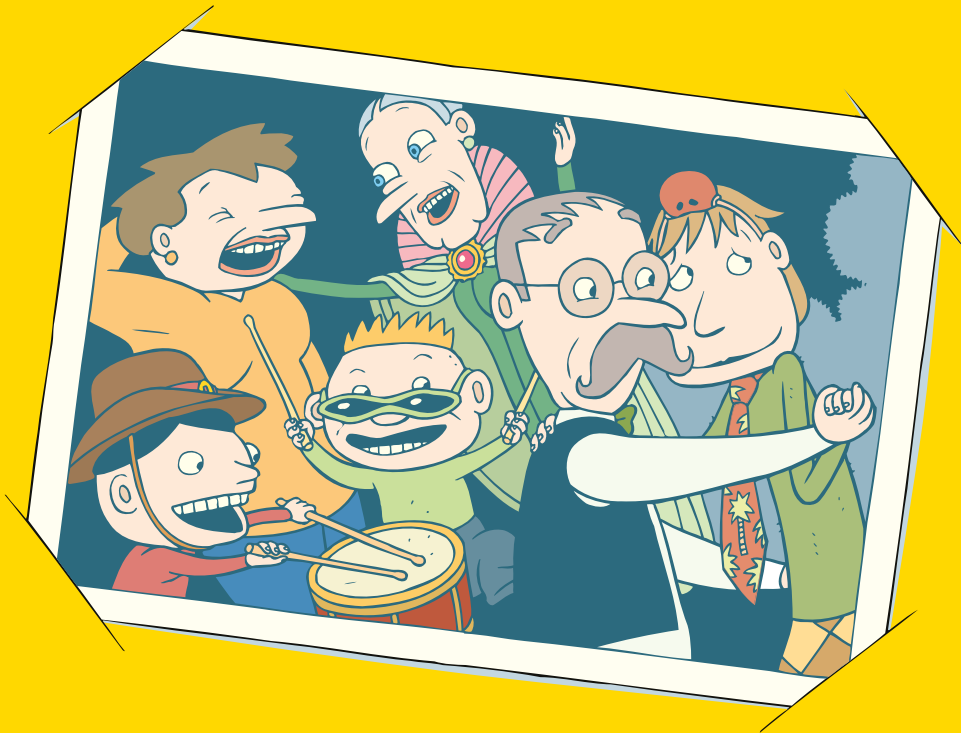
**RISTO RÄPPÄÄJÄ
JA KAUHEA MAKKARA**

s. 107

**RISTO RÄPPÄÄJÄ
JA NUDELIPÄÄ**

s. 205

Lukijalle

Risto Räppääjää ei ehkä olisi olemassa, ellei Kirjayhtymän (sitemmin Tammen) oppikirjatoimittaja Tuula Kousa olisi tilannut Sinikalta ja minulta tarinoita Reppu-esiopuskirjaan. Saimme idean rummuttavaan hahmoon Sinikan alle kouluikäisestä pojasta, joka rakensi rummustoja kattiloista ja ämpäreistä. Tarinat esiopuskirjaan kuvitti Christel Rönns.

Sitten TV2 kyseli meiltä ideoita animaatiopätkiin. Kuvittajiksi löytyivät Sami Toivonen ja Aino Havukainen. Pidimme heidän kuvituksistaan ja kirjoitimme ensimmäisen Risto Räppääjä -lastenromaanin, *Hetki lyö, Risto Räppääjä* (1997), jonka Aino ja Sami kuvittivat.

Keksimme, että Risto asuu tätinsä Rauhan kanssa, hänen isänsä on kuollut ja Riston äiti työskentelee tutkijana ulkomailla. Ensimmäisessä kirjassa Risto muuttaa tätinsä kanssa Lindbergin puistotielle, missä he tutustuvat Lennart Lindbergiin, alakerran hieman omalaatuiseen naapuriin. Ensimmäisten kirjojen tapahtumien taustalla on muutama Sinikalle ja hänen pojalleen sattunut kommellus. Esimerkiksi kirjassa *Risto Räppääjä ja kauhea makkara* (1998) Rauha Räppääjä ja Risto matkustavat Budapestissa köysiratahissillä ilman turvapuomia. Samoin kävi aikoinaan Sinikalle ja hänen pojalleen. Kirjaan keksimme lisää kierroksia. Rauhan kenkä putoaa köysiradalta kuorma-auton lavalle ja kengän metsästys vie Rauhan ja Riston eriskummalliseen seikkailuun, joka päättyy lopulta Budapestin kauppahallin kautta television suoraan lähetykseen.

Kirjassa *Risto Räppääjä ja Nuudelipää* (2000) Risto löytää kommelluksien kautta uuden ystävän. Rauhan alakerran naapurille kirjoittama kirje päättyy vahingossa talon uudelle asukkaalle Nellille, joka luulee Riston kirjoittaneen sen. Väärinkäsityksen ansiosta Nelli pitää Ristoa omituisena kuumahuulena. Mutta Risto onnistuu pelastamaan Nellin Alpo-kissan pinteestä, ja lopulta Nelli ymmärtää, että yläkerrassa asuu kiinnostava persoonallisuus.

Meillä oli vuosien hieno yhteistyö Sami Toivosen ja Aino Havukaisen kanssa. Vuonna 2012 ympyrä sulkeutui: Christel Rönns alkoi kuvittaa Risto Räppääjä -kirjoja humoristisella ja raikkaalla tyyllillään.

Kiitos, Sinikka huumorista, mielikuvituksesta, tarkkanäköisyydestä ja epäsovinnaisuudesta. Kiitos kommelluksistasi, joista monet Räppääjä-kirjojen kreisit tarinat saivat alkunsa. Ja kiitos, kun sain kirjoittaa kanssasi 25 vuotta Ristosta, Rauhasta, Nelli Nuudelipäästä, Lennart Lindbergistä ja pakastaja-Elvistä. Kiitos, kustantaja Saara Tiuraniemi ja kustannustoimittaja Anna Warras kannustuksesta, tuesta ja lohdutuksesta.

Helsingissä 2.6.2022

Tiina Nopola

Lapsia ja aikuisia

Risto Rappääjä -saagan käynnistää tärkeä elämänmuutos teoksessa *Hetki lyö, Risto Rappääjä*: Risto ja hänen tätinsä Rauha Rappääjä muuttavat osoitteeseen Lindbergin puistotie 5 A 7.

Uudessa kodissa on kaksi huonetta, molemmilla omansa – ja hyvin pian lukija huomaa, että on heillä omat luonteensakin. Rummuilla pärisyttävä Risto ja herkästi huolestuva, ehtimiseen hössöttävä Rauha-täti muodostavat lyömättömän pikku perheen eroavaisuuksistaan huolimatta. Samalla saatiin lastenkirjallisuuteen uudenlainen perhemalli.

Risto Rappääjän isä on kuollut ja äiti tutkii sarjan aloitusosassa erilaisia rummutustyylejä Norsunluurannikon yliopistossa. Ja kun äiti seuraavan kerran mainitaan, hän on siirtynyt tutkimaan pöytäliinojen hapsutustyylejä Kauhavalle. Suomessa tai maailmalla, poissa hän joka tapauksessa on poikansa elämästä.

Sinikka ja Tiina Nopola toteuttavat modernin ja omaperäisen tulkinnan lastenkirjallisuuden ikaikaisesta orpolapsiaihelmasta. Riston perhetaustaa ei esitetä painostavana, se vain todetaan, ja äidin poissaoloon liitetään vielä vahvaa koomisuutta ja mielikuvitukSELLISUUTTA. Ei ihme, että 2000-luvun kotimaisissa lastenkirjoissa asetelma toistuu monenlaisina muunnelmina; äidit ja isät ovat tipotiessään mitä kummallisimmista syistä...

Lämminsydäminen Rauha-täti voi olla koheli, mutta sukulaispoikaansa hän rakastaa varauksettomasti. Rauhaa itseäänkin ihmetyttää, miten paljon hän on oppinut poikaa rakastamaan. Kirjoissa on lämpöä ja rakkautta. Kiintymys on tärkeämpää kuin luonteen heikkoudet – ja vastuullisuutta ja läheisyyttä voi osoittaa siviilisäädystä ja taustasta riippumatta. Kirjasarjan ihmis- ja perhekäsitys on hyvin kannustava ja demokraattinen. Kasvattajan ei tarvitse olla täydellinen auktoriteetti. Epävarma ja hassuihin kuvitelmiin tempaantuva Rauha on puutteineenkin hyvä holhooja. Niin Risto kuin Rauha saavat olla omia persoonallisuuksiaan. Nopolat antavat humanin ymmärryksen hipaista kaikkia sarjan hahmoja, lapsia ja aikuisia.

Kriitikot kiinnittivät huomiota sarjan ensimmäisen osan ihmissuhteisiin. Raikkaalla tavalla epäsovinnaiseksi koettiin se, että aikuiset ovat niin näkyvästi esillä. Lastenkirjoissa lapset ovat pääosassa, mutta mitä tehdä aikuisille? Nopolat keksivät, että aikuisia ei tarvitsekaan häivyttää taustalle, vaan heistä voi kirjoittaa yhtä antaumuksellisesti ja humoristisesti kuin lapsista. Niinpä henkilökuvaus ja ihmissuhteet nousivat lastenkirjan

ytimeen. Ikä menetti merkitystään; näin luontevaan aikuisten ja lasten rinnakkaisuuteen ei oikein ollut totuttu suomalaisessa lastenkirjallisuudessa. Kritiikki puhui uudesta lajityypistä: ihmissuhderomaani tenavatasolla.

Niin helposti tunnistettavia kuin Risto Räppääjä -kirjojen hahmot – Risto, Rauha-täti, herra Lindberg ja Nelli – ovatkin, eivät he kuitenkaan ole tyyppisiä. Henkilöissä ei ole mitään tyypistettyä. Vähän kerrassaan tapahtuu kehittymistä ja pinttyneistä rooleista irtaantumista. Yllätykset ovat mahdollisia. Tiukan paikan tullen jopa epävarmuuttaan värisevästä Rauhasta löytyy vimmaa ja voimaa. Päähenkilöistä jyreä Pakastaja-Elvi, Rauhan massiivinen vastakohta, ei tosin vielä kuulu kolmen ensimmäisen kirjan henkilögalleriaan.

Kirjoissa tapahtuu eräänlainen optinen harha: vaikka huumori on liioittelevaa, henkilöahmot ovat loppujen lopuksi hyvin yksilöllisiä ja jopa uskottavia. Kärjistävä huumori ja tarkkanäköisyys eivät sulje toisiaan pois. Ehkä juuri sen vuoksi niin moni lukija ajattelee tuntevansa jonkun keskeisen sarjan hahmon omasta lähipiiristään.

Moniulotteisuus ja monitulkintaisuus ovat lukijan kannalta miellyttäviä ominaisuuksia: eri-ikäiset lukijat löytävät Risto Räppääjästä jotain itselleen sopivaa hauskuutta – ja ehkä peräti inhimillistä lohtua. Aikuisen ei tarvitse olla menestynyt. Tätä ajatusta kirjailijat ovat vaalineet sekä kirjoissaan että monissa lehtihaastatteluissa. Sarjan johtoajatuksiin kuuluu myös se, että lapsen ja aikuisen perinnäiset roolit voivat mennä armeliaasti sekaisin. Rooleista viis, kun elämä tuntuu turvalliselta ja antoisalta.

Riston ja ystävien iloisista roolileikeistä on saatu nauttia myös teatterissa ja elokuvissa, usein musiikin höystämänä. Varmasti jokainen 2000-luvulla lapsuuttaan elänyt osaa laulun Ei hassumpaa, jossa Risto vakuuttaa, että ”Elämä ei ole hassumpaa / kun saa Rauhan kanssa asustaa”. Vuosituhannen vaihteessa Suomessa alkoi vaihe, jolloin lastenkirjasuosikit eivät enää pysyneet vain kirjoissa ja kansissa, vaan hakeutuivat kaikkialle. Lastenkirjahahmoista tuli pikkuhiljaa kaikkien suosikkeja. Lastenkirjallisuus tuli entistä lähemmäs lasta.

Risto Räppääjä -kirjasarja ei hevin vanhene, sillä kaikki kiinnostava ja tärkeä tapahtuu jossain pikkupiirteisen arkirealismin ulottumattomissa. Lukijan ei tarvitse juuttua ajankuvan yksityiskohtiin, sellaista tilpehööriä ei paljon tarjotakaan, vaan olennaisinta on luonnekuvista syntyvä inhimillinen hauskuus ja toiminnallisuus.

Mäntsälässä 23.5.2022

Ismo Loivamaa

Lastenkirjakriitikko

Sinikka Nopola • Tiina Nopola

heTki Lyö,
Risto Rämpääjä

Kuvitus Sami Toivonen & Aino Havukainen

Omistettu isällemme Ristolle

Reikiä puistotiellä

Muuttoauto kääntyi ruskean kerrostalon eteen. Risto Räppääjä ja hänen tätinsä Rauha kömpivät autosta ulos.

– Tässä se nyt on, sanoi Rauha Ristolle. – Lindbergin puistotie 5 A 7.

– Kuka on Lindberg? Risto kysyi.

– Varmaan joku varakas herra, omistaa koko tämän kadun, Rauha vastasi.

– Nyt meillä on sitten kaksi huonetta, molemmilla oma, iloitsi Rauha avatessaan uuden asunnon ovea.

Risto käveli eteisestä isompaan huoneeseen, sitten keittokomeroon ja sitten pienempään huoneeseen ja takaisin eteiseen, josta hän meni kylpyhuoneeseen. Lopuksi hän kävi parvekkeella.

– Kuusi, hän sanoi.

– Mikä kuusi? Rauha ihmetteli.

– Huoneita on kuusi, Risto vastasi. – Iso huone, pieni huone, eteinen, keittiö, kylpyhuone ja minun työhuoneeni.

– Työhuone?

– Parveke eli työhuone, sanoi Risto ja marssi parvekkeelle puukon kanssa. – Täti, tuo veisteltävää!

– Meillä on enää yksi kauha, Rauha harmitteli, mutta

penkoi puukauhan laatikosta. – Tämän jälkeen ei ole enää veisteltävää.

Risto katseli puukauhaa ja mietti. Hän koputti kauhalla parvekkeen kaidetta. Hyvä ääni, hän ajatteli. Hän koputti uudelleen, kuvitteli olevansa rumpali ja äänteli:

– Tsiitsii tsi, tsiitsii, tsi.

Sitten hän rummutti hiukan toisella tavalla:

– Duuppaappaduuppa, duuppaappa daa!
Talon ovesta astui ulos harmaahiuksinen mies.
Hän katsoi ylös.
– Mikä nimi? Risto huusi.

– Lindberg, mies vastasi. – Mikä nimi siellä?
– Risto Räppääjä.
– Sinä olet aika hyvä räppäämään, mies sanoi ja jatkoi matkaa.

Risto huusi Rauhalle:

– Minä näin nyt sen!
– Kenet? Rauha kysyi.
– Herra Lindbergin!

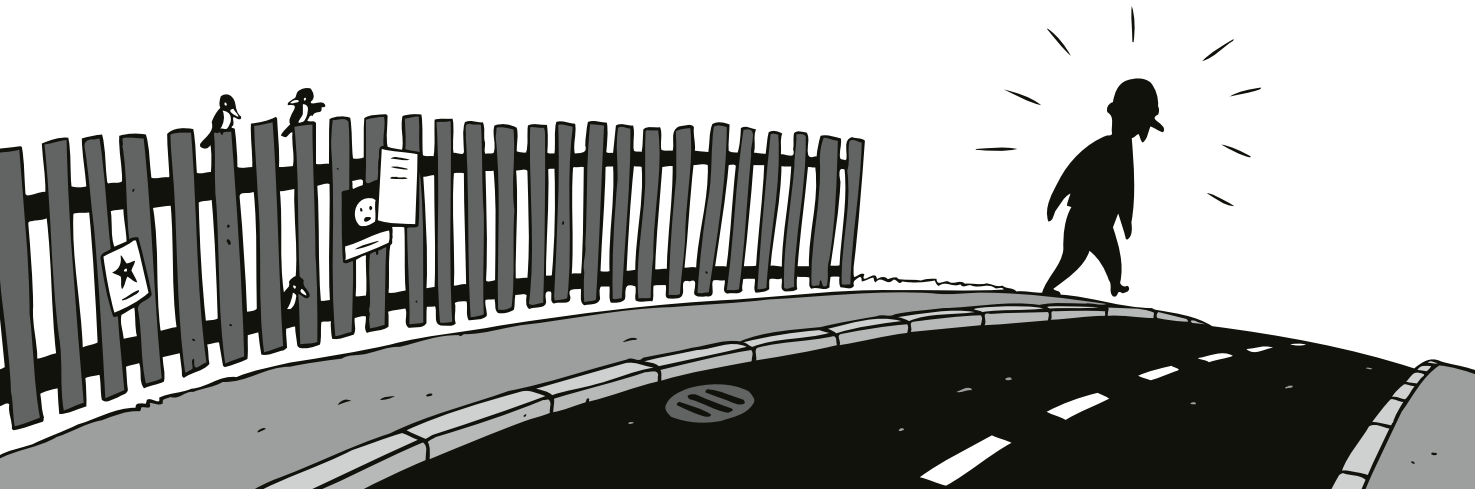
Rauha ryntäsi parvekkeelle.

– Missä?
– Tuolla, Risto sanoi ja osoitti pientä pistettä. – Se tuli tästä talosta, ja sen nimi on Lindberg. Minä kysyin.

– Oliko hän yksin? Rauha uteli.
– Oli, Risto vastasi.
– Näyttikö varakkaalta?
– Näytti, Risto sanoi.

Rauha mietti. Mahtoiko mies sittenkään olla se Lindbergin puistotien Lindberg. Varakkaat eivät yleensä näytä varakkailta vaan peittävät varakkuutensa.

Rauha käväisi rapussa ja tuli hengästyneenä takaisin.

– Juu, alapuolella, kolmannessa kerroksessa! Ovessa lukee Lindberg! Juuri meidän alapuolellamme, se on varmasti Lindbergin puistotien Lindberg! Nyt Risto, tästä lähtien esiinnyt fiksuna poikana. Me asumme tässä vain niin kauan kuin herra Lindberg haluaa. Hän varmaan omistaa tämän kadun ja kaikki nämä talot.

Myöhemmin illalla Rauha puhui enää kuiskien ja hiipi varpaillaan, jotta ei häiritsisi herra Lindbergiä.

Risto kulki asunnossa ja rummutti kauhalla kaikkea mitä eteen sattui: muuttolaatikoita, pöydänkulmia, ikkunalautoja. Sitten hän kaivoi muuttolaatikosta kattilan ja pesuvadain, käänsi ne nurin ja alkoi rummuttaa niitä vispilällä.

Rauha yritti kieltää rummutuksen, mutta Risto sanoi:

– Ei se ole meluamista.

– Luuletko, että herra Lindbergkin ajattelee niin? Rauha kysyi.

– Luulen, Risto vastasi.

– Hyvä on, jatka sitten rummuttamista. Sinä olet musikaalinen poika.

Rauha meni eteiseen, istuutui muuttolaatikon päälle ja tarttui puhelimeen. Hän oli ammatiltaan puhelinhaastattelijä.

– Täällä Rauha Rappääjä Räps-Gallupista päivää, hän aloitti. – Onko teillä hetki aikaa? Jos on, niin teillä on nyt elämänne tilaisuus. Ai eikö ole? Kiitos.

Rauha huokaisi ja sulki puhelimen. Sitten hän näppäili uuden numeron. Risto rummutti niin kovaa, että Rauha joutui huutamaan.

– Täällä Rauha Rämpääjä Räps-Gallupista päivää! Onko teillä pölynimuri?

– Mitäs se teille kuuluu? puhelimesta kysyttiin.

– Ei kuulu, Rauha sanoi.

– Mikä ei kuulu?

– Mitäh? Rauha huusi, mutta luuri paiskattiin taas hänen korvaansa.

Ihmiset ovat sitten hätäisiä nykyään, Rauha ajatteli. Hätähousta koko kaupunki täynnä! En ehtinyt kertoa asiaani ollenkaan.

Rauha kuunteli ylpeänä Riston soittoa. Herra Lindberginkin on hyvä kuulla, kuinka lahjakas poika tänne on muuttanut. Ahaa, nyt Risto laulaa:

*Putti putti, pollo makareno,
tutti, tutti, pullo pukareno,
suppa, suppa, toppa bambolino,
huppa, huppa, vippa, sole mio.*

Poika laulaa ulkomaan kielillä! Antaa soittaa ja laulaa rauhassa, ei sitä tiedä, mikä operettitähti siitä kehittyy, Rauha ajatteli.

Seuraavana aamuna Risto ja Rauha Rämpääjän postiluukku kolahti. Eteisen lattialla oli lappu. Siihen oli kirjoitettu lehdestä leikatuin kirjaimin:

Asunnos**J**anne ku**L**ui illalla **T**akomista,
ha**K**kaamista ja hu**U**toa. **E**lle**i** **S**e **L**o**P**u,
on **R**yhdy**T**ävä **T**oimen**P**itei**sii**n. **A**suk**a**s

Rauha kauhistui.

– Mitä tämä tarkoittaa? hän kysyi. – Taottiinko ja hakattiinko täällä eilen illalla? Huudettiin täällä? Sano, Risto.

Risto oli hiljaa. Rauha käänteli hermostuneena kirjelappusta.

– Se on varmasti herra Lindberg! Rauha parahti. – Mihin toimenpiteisiin hän aikoo ryhtyä? Entä jos hän häätää meidät? Nyt täytyy tehdä jotain. Mene äkkiä alakertaan, hyvitele herra Lindbergiä. Sano, että lopetamme puhumisenkin, olemme hiljaa kuin hiiret, jos vain saamme asua täällä.

Risto meni soittamaan herra Lindbergin ovikelloa. Harmaapäinen mies avasi oven.

– Onko sinulla jotakin asiaa? hän kysyi ystävällisesti.

– On, minä hyvittelen, Risto sanoi. – Me olemme hiljaa kuin hiiret, lopetamme puhumisenkin, jos vain saamme asua täällä.

RISTO RÄPPÄÄJÄ 25v.

Risto Rappääjä päristeli lukijoiden sydämiin jo vuonna 1997! Huumoria pursuavat lastenromaanit vievät Riston ja hänen Rauha-tätinsä seikkailuihin, jotka ovat täynnä kummelluksia ja väärinkäsityksiä. Jo kirjasarjan alkutaipaleella näyttämölle astuivat myös naapurit: omalaatuinen Lennart Lindberg sekä Riston paras kaveri Nelli Nuudelipää.

Risto Rappääjän alkuräjähdys sisältää supersuosituksen sarjan 3 ensimmäistä osaa: *Hetki lyö, Risto Rappääjä* (1997), *Risto Rappääjä ja kauhea makkara* (1998) sekä *Risto Rappääjä ja Nuudelipää* (2000). Niiden vauhdikkaat kuvitukset ovat Aino Havukaisen ja Sami Toivosen käsialaa. Juhlakirjan kruunaavat kirjailija Tiina Nopolan ja kriitikko Ismo Loivamaan kirjoittamat esipuheet.

9789520444358

184.2 | www.tammi.fi
ISBN 978-952-04-4435-8
Kannen kuvat:
Aino Havukainen ja Sami Toivonen

